

УДК 37.091.3:004:373.5:37.013.73

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2025.3.8>

Тарас ПАСКА

доктор філософії, асистент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, taras.paska@pnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-4579-388X

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

У статті досліджено можливості інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як засобу розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів історії та громадянської освіти в умовах цифровізації освітнього середовища. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка ефективності цілеспрямованого використання ІКТ для стимулювання креативного мислення, ініціативності та педагогічної інноваційності.

У теоретичній частині уточнено зміст понять: «інформаційно-комунікаційні технології», «творчий потенціал», «інформаційно-комунікаційна компетентність». Доведено, що ІКТ є не лише технічним інструментом, а й дієвим дидактичним засобом, що сприяє самореалізації, розвитку творчого мислення та інноваційного стилю викладання. Проаналізовано позиції вітчизняних дослідників щодо цифрової трансформації освіти в контексті реалізації концепції Нової української школи.

Наукова новизна роботи полягає в обґрунтуванні ІКТ як чинника формування творчого потенціалу саме майбутніх учителів історії та громадянської освіти, що дотепер залишалося недостатньо вивченим. Розкрито структуру творчого потенціалу як інтегративного утворення, що включає пізнавальний, емоційно-мотиваційний, комунікативний та рефлексивний компоненти. Визначено умови ефективного застосування ІКТ у цьому процесі, зокрема сформованість інформаційно-комунікаційної компетентності, критичне ставлення до цифрових ресурсів і здатність до педагогічного проєктування.

У висновках підкреслено, що використання ІКТ у професійній підготовці вчителів історії та громадянської освіти сприяє розвитку креативного стилю викладання, здатності до створення інноваційного контенту та педагогічного самовираження. Водночас наголошено на необхідності системної методичної підтримки, оновлення змісту освітніх програм і створення цифрового освітнього середовища, що стимулює творчу активність. Перспективи подальших досліджень пов'язані зі створенням моделей цифрово-креативної підготовки майбутніх учителів історії, орієнтованих на розвиток їхніх дослідницьких і проєктних компетентностей.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, творчий потенціал, майбутній учитель історії та громадянської освіти, цифрове освітнє середовище, інформаційно-комунікаційна компетентність, сучасні освітні технології, середня освіта (історія).

Taras PASKA. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS A MEANS OF DEVELOPING THE CREATIVE POTENTIAL OF A FUTURE TEACHER OF HISTORY AND CIVIC EDUCATION

The article explores the possibilities of information and communication technologies (ICT) as a means of developing the creative potential of future teachers of history and civic education in the context of digitalization of the educational environment. The purpose of the study is to theoretically substantiate and experimentally test the effectiveness of the targeted use of ICT to stimulate creative thinking, initiative and pedagogical innovation.

In the theoretical part, the content of the concepts is clarified: «information and communication technologies», «creative potential», «information and communication competence». It is proved that ICT is not only a technical tool, but also an effective didactic tool that promotes self-realization, development of creative thinking and innovative teaching style. The positions of domestic researchers on the digital transformation of education in the context of the implementation of the New Ukrainian School concept are analyzed.

The scientific novelty of the work lies in the substantiation of ICT as a factor in the formation of the creative potential of future teachers of history and civic education, which has remained insufficiently studied so far. The structure of creative potential as an integrative formation, which includes cognitive, emotional and motivational, communicative and reflective components, is revealed. The conditions for the effective use of ICT in this process are determined, in particular, the formation of information and communication competence, critical attitude to digital resources and the ability to pedagogical design.

The conclusions emphasize that the use of ICTs in the professional training of history and civic education teachers contributes to the development of a creative teaching style, the ability to create innovative content and pedagogical expression. At the same time, the author emphasizes the need for systematic methodological support, updating the content of educational programs and creating a digital educational environment that stimulates creative activity. Prospects for further research are related to the creation of models of digital and creative training of future history teachers focused on the development of their research and project competencies.

Key words: information and communication technologies, creative potential, future teacher of history and civic education, digital educational environment, information and communication competence, modern educational technologies, secondary education (history).

Постановка проблеми. Система вищої педагогічної освіти України перебуває у процесі трансформації під впливом зовнішніх викликів (російсько-українська війна, глобалізація, цифровізація) та внутрішніх потреб оновлення змісту й методів підготовки майбутніх учителів. В умовах інформаційного суспільства зростає значення розвитку творчого потенціалу педагогів, здатних не лише адаптуватися до змін, а й ініціювати їх, особливо це стосується вчителів історії та громадянської освіти, які формують критичне мислення і громадянську свідомість молоді. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) у цьому контексті розглядаються не лише як технічні засоби, а як важливий чинник розвитку креативності, дослідницьких і проєктних навичок майбутніх педагогів. Вони сприяють роботі з цифровими джерелами, візуалізації історичних подій, створенню мультимедійних матеріалів, використанню онлайн-ресурсів, що дозволяє реалізовувати індивідуальний стиль викладання та творчий потенціал майбутніх учителів.

Незважаючи на зростання уваги до цифровізації освіти, проблема розвитку творчості майбутніх учителів суспільствознавчих дисциплін за допомогою ІКТ залишається недостатньо дослідженою. Програми підготовки все ще ґрунтуються на традиційних підходах, які не стимулюють використання цифрових інструментів для креативної педагогіки. У світлі реформ і впровадження Концепції «Нової української школи» (2016) та Державного стандарту базової середньої освіти (2020) важливо готувати педагогів, здатних інтегрувати ІКТ у методичну діяльність та формувати сучасне освітнє середовище. Саме це зумовлює актуальність досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя в системі педагогічної освіти розглядається у контексті таких понять, як педагогічна майстерність, професіоналізм, креативність і готовність до інноваційної діяльності. Значний внесок у розроблення цього напрямку зробили такі вітчизняні науковці, як І. Бех, Н. Бібік, Л. Вознюк, Н. Гузій, О. Дубасенюк, В. Загвазинський, І. Зязюн, Н. Кічук, В. Моляко, О. Пехота, В. Рибалка, С. Сисоева, Т. Сорочан, Т. Танько та ін.

Упродовж останніх років усе більшу наукову увагу привертає проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу розвитку креативності майбутніх учителів. Зокрема, питання цифрової транс-

формації освіти, формування цифрової грамотності та інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх педагогів розкрито у працях Т. Близнюк, І. Богданової, О. Бойцуна, О. Будник, О. Власій, О. Головіної, І. Гончарової, А. Гури, Р. Гуревич, А. Єфремової, В. Звекової, Н. Казакової, С. Литвинової, О. Маслової, В. Марченко, Є. Маринченко, Л. Панченко, М. Пригодія, Л. Романишиної, М. Федорченко, О. Шквир, О. Юденкової та ін. У фокусі їхніх досліджень – пошук ефективних шляхів інтеграції ІКТ в освітній процес, визначення педагогічних умов цифровізації підготовки вчителя, розроблення електронних освітніх ресурсів, створення інноваційного цифрового середовища.

Питання активізації діяльності учнів на уроках історії та громадянської освіти в умовах інтерактивного та цифрового навчання комплексно вивчено українськими науковцями та методистами, серед яких К. Баханов, В. Безпалько, І. Бондар, Н. Венцева, П. Вербицька, Т. Галицька-Дідух, А. Королько, В. Мисан, О. Наровлянський, В. Островський, Б. Паска, Л. Пироженко, О. Пометун, С. Ратушняк, Т. Ремех, В. Сутковий, Т. Філіпенко, В. Химинець та ін. Зокрема, дослідниця І. Бондар підкреслює, що інтерактивні технології навчання слугують «базисом формування креативної особистості..., ключових і предметних компетентностей» [3, с. 145]. Вони постають як система методів, прийомів та засобів навчання, що забезпечують оптимальну реалізацію завдань освітнього процесу, розширення форм і засобів опрацювання навчальної інформації, активізацію формування в учнів рефлексії власної освітньої діяльності [3]. Водночас, попри значну кількість напрацювань у сфері цифровізації освіти та розвитку педагогічної креативності, недостатньо досліджено саме можливості ІКТ у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя історії та громадянської освіти як цілісного інтегративного явища.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів історії та громадянської освіти в умовах цифрового освітнього середовища. У межах поставленої мети визначено завдання: уточнити змістове наповнення базових понять дослідження (інформаційно-комунікаційні технології, творчий потенціал, інформаційно-комунікаційна компетентність); з'ясувати, які ІКТ-інструменти найбільш ефективно сприяють формуванню креативного, аналітичного та візуального

мислення студентів; а також визначити рівень їхньої готовності до творчого використання ІКТ у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку системи освіти України визначається глибокими трансформаційними процесами, які охоплюють усі рівні освітньої діяльності. Особливої актуальності набуває завдання формування нового покоління вчителів, здатних креативно мислити, приймати нестандартні рішення, адаптуватися до змін і ефективно використовувати цифрові інструменти в освітньому процесі. У цьому контексті розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів історії та громадянської освіти набуває стратегічного значення, адже саме ці фахівці покликані формувати у молоді громадянську свідомість, ціннісне ставлення до держави, історії та соціальних інститутів. Розвиток творчого потенціалу майбутніх педагогів неможливий без цілеспрямованого використання інноваційних освітніх технологій, серед яких провідну роль відіграють інформаційно-комунікаційні технології.

На думку сучасних науковців, формування професійної компетентності вчителя в умовах цифровізації освіти потребує не лише засвоєння знань, але й розвитку здатності застосовувати ці знання в нестандартних педагогічних ситуаціях. Як зазначено у сучасних дослідженнях, компетентнісний підхід передбачає «формування здатності майбутніх учителів творчо застосовувати набутий досвід і знання та інноваційно діяти в практичній діяльності» [1]. Таким чином, ІКТ стають не лише технічним засобом, але й каталізатором розвитку творчих здібностей, критичного мислення, ініціативності, рефлексивних умінь студентів педагогічних спеціальностей, у тому числі вчителів історії та громадянської освіти.

У межах нашого дослідження доцільно зосередити увагу на уточненні змісту понять, які становлять концептуальне підґрунтя досліджуваної проблеми. Одним із таких базових термінів є «інформаційно-комунікаційні технології». Згідно з тлумаченням, наведеним у словнику «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті» (2019), під ІКТ розуміють «сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для збирання, систематизації, зберігання, опрацювання, передавання, подання різних повідомлень і даних за допомогою засобів обчислювальної техніки та зв'язку» [7, с. 53]. Водночас у педагогічному контексті особливого значення набуває дефініція «інформаційно-комунікаційні технології в освіті», що тлу-

мачиться як «сукупність методів, прийомів, виробничих процесів і програмно-апаратних засобів, інтегрованих з метою розроблення інформаційно-цифрових освітніх систем, електронних освітніх ресурсів та побудови комунікаційних мереж, а також технології розв'язування задач в галузі освіти з використанням таких систем, ресурсів і мереж» [7, с. 53].

У контексті підготовки вчителя історії та громадянської освіти важливо не лише володіти цифровими інструментами, а й усвідомлювати їхній потенціал для розвитку власної творчої активності. У цьому аспекті доречно звернутися до позицій вітчизняних науковців. Так, дослідниця А. Гура акцентує увагу на тому, що ІКТ у педагогіці слід розглядати як «педагогічні технології, що використовують спеціальні програмні та технічні засоби для роботи з інформацією» [6, с. 64]. Такий підхід орієнтує на переосмислення ролі ІКТ в освітньому процесі: вони постають не лише як інструмент, а як повноцінний дидактичний ресурс, що трансформує структуру взаємодії між викладачем і здобувачами освіти, створюючи нові умови для реалізації педагогічного потенціалу.

Застосування ІКТ у закладах освіти здійснюється на основі технічних засобів навчання, які, за визначенням дослідниці О. Буйницької, є «обладнанням (специфічними носіями навчальних матеріалів) й апаратурою, що застосовуються в навчальному процесі з метою підвищення його ефективності» [4, с. 117]. У свою чергу, ефективне використання такого обладнання вимагає від майбутнього вчителя історії гнучкості мислення, технологічної обізнаності, здатності адаптувати навчальний матеріал до умов цифрової взаємодії.

Застосування ІКТ, за висновками науковців Л. Романишиної, О. Шквир, Н. Казакової, «підвищує мотивацію до освітньої діяльності, розвиває креативне мислення, дозволяє оптимально розподілити навчальний час» [11, с. 354]. Таким чином, ІКТ створюють умови для розвитку як когнітивних, так і метапізнавальних умінь, що є основою для виявлення та реалізації творчого потенціалу здобувача освіти.

Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя в умовах цифрового освітнього середовища безпосередньо пов'язаний із рівнем сформованості його інформаційно-комунікаційної компетентності. Відповідно до положень Концепції «Нова українська школа», ця компетентність охоплює «критичне застосування інформаційно-комуні-

каційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні» [9, с. 11]. Таким чином, ІКТ не лише розширюють інструментарій учителя, але й стають фундаментом його професійної самореалізації в інноваційному середовищі.

У тісному зв'язку з інформаційно-комунікаційною компетентністю розглядається поняття «творчий потенціал». Згідно з визначенням «Великого тлумачного словника української мови», він охоплює «уміння творчо мислити та діяти, проявляти себе й робити вірний вибір у нестандартних ситуаціях, виконувати проблемні завдання, як оригінальність, критичність мислення, креативність» [5]. У педагогічному контексті творчий потенціал є інтегративним утворенням, що включає пізнавальну, емоційно-мотиваційну, комунікативну, рефлексивну, діяльнісну компоненти.

Наукові підходи до розуміння творчого потенціалу педагога поглиблює дослідник В. Моляко, який вважає його «творчою обдарованістю, готовністю до творчої діяльності» [8, с. 7]. Така позиція підкреслює не лише природні передумови креативності, а й необхідність системної підготовки, яка б дозволила педагогові трансформувати власний творчий потенціал у результативну освітню діяльність.

У свою чергу, науковці О. Білик, І. Синевич, Я. Феньов наголошують на тому, що «творчий потенціал педагога уможливорює інноваційну, креативну реалізацію різнопланових професійних завдань, що сприяє підвищенню якості освіти, рівня знань здобувачів освіти» [2, с. 171]. Саме завдяки розвиненому творчому потенціалу педагог здатний проєктувати освітній процес як динамічну взаємодію, де здобувач освіти є активним співтворцем знання, а не пасивним реципієнтом інформації. Таке середовище стимулює самостійність, пошукову активність, мотивацію до саморозвитку, що особливо важливо для майбутнього вчителя історії, предмет якого оперує складними поняттями, суперечливими поглядами та потребує рефлексивного аналізу історичних явищ.

Науковиця І. Донцова наголошує, що на сучасному етапі формування суспільства виникає нагальна потреба «використання інноваційних освітніх технологій в освітній діяльності педагога, що спонукає до систематичного розвитку творчого потенціалу педагога» [10, с. 19]. Такий педагог не лише адаптується до нових викликів, а й ініціює зміни, є агентом трансформацій, що вкрай акту-

ально в умовах цифрової модернізації освіти.

Особливої уваги заслуговує підхід, викладений у дослідженнях П. Якименко, яка підкреслює, що творчий підхід до навчання сприяє розвитку критичного мислення, уяви, ініціативності й здатності до самостійного вирішення проблем. За її словами, «майбутні вчителі мають не лише оволодіти знаннями предметів, а й уміти організовувати освітній процес так, щоб сприяти розвитку творчих здібностей своїх учнів» [13, с. 376]. Цей принцип може бути реалізований лише за умов високої інформаційно-комунікаційної культури вчителя, що передбачає здатність інтегрувати технології в педагогічну діяльність на творчих засадах.

Науковці В. Ходунова, А. Олексієнко, О. Назарчук, Т. Калініченко підкреслюють, що ефективне впровадження ІКТ в освіту передбачає оновлення підходів у педагогічній практиці, розвиток критичного мислення і творчого потенціалу здобувачів освіти, що, своєю чергою, сприятиме їхній адаптації до цивілізаційних змін [12]. Такий підхід підтверджує необхідність зміщення акцентів у підготовці вчителя від трансляції знань до створення умов для самореалізації, творчого зростання і відповідального ставлення до соціальних викликів.

На основі аналізу наукових джерел, практичного досвіду та результатів власних досліджень, доцільно виокремити низку напрямів використання інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяють розвитку креативного мислення, аналітичних і візуалізаційних умінь, здатності до створення авторських дидактичних матеріалів та інтеграції міждисциплінарного контенту в процесі підготовки майбутніх учителів історії та громадянської освіти.

Одним із важливих напрямів застосування інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх учителів історії та громадянської освіти є розвиток їхнього креативного мислення. ІКТ стимулюють інтелектуальну активність здобувачів вищої освіти, дозволяють будувати освітній процес на засадах проблемності, дослідництва, міждисциплінарності. Робота з мультимедійними платформами, створення візуальних матеріалів, розробка авторських дидактичних інструментів – усе це активізує процес мислення, спонукає майбутнього педагога шукати нові, нестандартні способи подачі матеріалу, прогнозувати реакцію здобувачів освіти, формувати освітню траєкторію на основі індивідуальних та групових запитів. Креативне мислення майбутнього вчителя формується

через практику застосування цифрових сервісів, зокрема таких як Canva, Prezi, Miro, StoryMapJS, які дають змогу створювати нетипові презентації, ментальні карти, історичні візуалізації. Ці інструменти дозволяють відійти від традиційної, лінійної подачі історичного матеріалу, надаючи змогу структурувати його за принципами асоціативності, тематичних зв'язків, просторової логіки.

Ще одним важливим вектором є розвиток здатності до аналізу історичних джерел. Завдяки цифровим інструментам студенти можуть працювати з оцифрованими архівами, музеями, базами даних, що значно розширює коло доступної інформації. Робота з джерелами набуває дослідницького характеру: студенти не лише читають і переказують текст, а й порівнюють джерела, встановлюють авторство, реконструюють події, віднаходять історичні паралелі. Наприклад, завдяки Google Workspace студенти можуть працювати одночасно над аналізом джерела, фіксуючи свої гіпотези, обговорення, доповнення в реальному часі.

Цифрові інструменти також сприяють розвитку навичок візуалізації історичних подій. Одним із прикладів є використання інтерактивних карт, які дозволяють поєднати географічний, хронологічний і подієвий аспекти в єдиному освітньому середовищі. За допомогою сервісів StoryMapJS, Google Earth чи Thinglink можна створювати візуальні маршрути історичних подій, що формує у студентів просторову уяву, розвиває вміння інтерпретувати історичні процеси з позиції їхньої територіальної динаміки.

Окремої уваги заслуговує створення авторських дидактичних матеріалів за допомогою цифрових технологій. Сьогодні існують численні інструменти, які дозволяють майбутньому вчителю історії самостійно конструювати завдання, тести, візуальні схеми, таймлайни, комікси, цифрові книжки тощо. Серед них особливо популярні Canva, Padlet, Genially, Miro, а також спеціалізовані таймлайнові інструменти на кшталт TimelineJS. Так, наприклад, майбутній учитель може створити авторську інтерактивну шкалу часу з переліком ключових подій, підкріплену відео, фото, мапами та гіперпосиланнями. Така діяльність потребує від здобувача вищої освіти системного мислення, здатності до узагальнення, логічного структурування матеріалу, тобто формує ті самі навички, що є основою творчого потенціалу.

ІКТ відіграють важливу роль і в інтеграції міждисциплінарного контенту. За допомогою хмарних сервісів (Google Workspace,

Microsoft 365), а також платформ для спільного редагування документів і презентацій (наприклад, Miro, Jamboard, Padlet) майбутні вчителі можуть організовувати міжпредметні проекти, залучаючи знання з історії, географії, літератури, права, соціології. Такий формат розширює світогляд студентів, дозволяє побачити явища в контексті різних галузей, а отже – сприяє формуванню цілісного образу світу.

Таким чином, цілеспрямоване та системне використання ІКТ у професійній підготовці майбутніх учителів історії та громадянської освіти створює потужні умови для розвитку їхнього творчого потенціалу, формування здатності до креативного осмислення навчального змісту, інноваційної педагогічної діяльності та активної професійної самореалізації в умовах цифрового освітнього середовища.

З метою виявлення рівня готовності майбутніх учителів історії та громадянської освіти до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як засобу розвитку творчого потенціалу, вивчення рівня їхньої поінформованості про можливості цифрових інструментів в освітньому процесі, а також удосконалення методики фахової підготовки студентів суспільствознавчого профілю на основі впровадження ІКТ кафедрою педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика упродовж 2024-2025 рр. було проведено експериментальне дослідження. У межах дослідження методом анкетування було охоплено 58 студентів спеціальності «Середня освіта (історія)» факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (ПНУ ім. В. Стефаника). Анкета під назвою «Інформаційно-комунікаційні технології як чинник розвитку творчого потенціалу в професійній підготовці педагогів суспільствознавчого профілю» включала як закриті запитання, так і запитання, що стимулювали до рефлексії, формулювання власних суджень, пропозицій та зауважень.

Аналіз результатів показав, що 52% респондентів продемонстрували високий або вище середнього рівень усвідомлення ролі ІКТ у розвитку творчого потенціалу педагога, 43% – середній рівень, і лише 5% – низький рівень цифрової обізнаності в контексті формування творчих професійних якостей.

Серед цифрових інструментів, які студенти використовують найчастіше для реалізації власного креативного потенціалу в освітньому процесі, лідирують: Canva (78%), Google Workspace (72%), Padlet (65%),

Prezi (62%), Miro (57%), StoryMapJS (41%), Thinglink (36%). Менш популярними виявилися LearningApps (22%), Genially (19%), Edmodo (12%), TimelineJS (10%). Найнижчі показники спостерігаються у використанні платформ Glogster (5%), Moodle (5%), Blackboard (3%).

На запитання щодо ефективності застосування ІКТ для візуалізації історичних подій, 49% респондентів обрали варіант «висока ефективність», 46% – «помірна ефективність», лише 5% оцінили цей інструментарій як «малоефективний». Це свідчить про переважно позитивне сприйняття можливостей цифрових платформ для креативної реконструкції історичних процесів, подій, персоналій.

З'ясовано, що 81% студентів вважають, що застосування інтерактивних карт, хронологічних конструкторів, візуальних редакторів стимулює розвиток їхнього аналітичного мислення, дозволяє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, логічно структурувати навчальний матеріал. Водночас 12% визначили ці інструменти як корисні переважно для організації командної роботи, і лише 7% не бачать прямої залежності між використанням ІКТ і формуванням аналітичних навичок.

Особливу увагу було приділено питанню щодо доцільності створення авторських дидактичних матеріалів з використанням цифрових сервісів. Переважна більшість опитаних (69%) стверджує, що ІКТ значно розширюють можливості для креативного підходу до підготовки навчальних матеріалів. 21% оцінили свій рівень як початковий і зазначили потребу в додатковому методичному супроводі, ще 10% респондентів вважають цей напрям складним у реалізації без спеціальної технічної підготовки.

На запитання щодо ролі ІКТ у формуванні міждисциплінарних зв'язків 62% опитаних відповіли, що цифрові платформи полегшують інтеграцію знань з історії, права, географії, соціології в межах єдиних навчальних проєктів. 28% зазначили, що інструменти на кшталт Miro чи Padlet сприяють спільному мисленню та моделюванню міждисциплінарного контенту, 10% вказали на складність реалізації такого підходу через брак навичок.

Відповідаючи на відкрите запитання про власне бачення доцільності використання ІКТ як засобу розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя історії, більшість студентів наголосила на потребі систематичного впровадження цифрових технологій у навчальні дисципліни історичного та педа-

гогічного циклів. Серед найчастіше повторюваних пропозицій: «розширити практику створення інтерактивних навчальних проєктів»; «впровадити спеціальні курси з цифрового дизайну освітніх матеріалів»; «більше працювати з таймлайнами, інтерактивними мапами, платформами для створення історичних візуалізацій»; «здійснювати міжкафедральні міждисциплінарні проєкти з використанням цифрових сервісів» та ін.

Таким чином, результати експериментального дослідження у ПНУ ім. В. Стефаника підтверджують доцільність широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у професійну підготовку майбутніх учителів історії та громадянської освіти як важливого засобу розвитку їхнього творчого потенціалу, зокрема креативного, аналітичного, проєктно-конструктивного мислення та міждисциплінарної інтеграції.

Висновки. Узагальнення результатів теоретичного аналізу засвідчило, що інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі не лише виступають інструментом цифровізації, але й стають вагомим чинником розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя історії та громадянської освіти. Розкрито концептуальні підходи до розуміння сутності ІКТ, творчого потенціалу й інформаційно-комунікаційної компетентності педагога. Акцентовано на дидактичних можливостях цифрових сервісів у контексті формування креативного, критичного, візуального й аналітичного мислення. Теоретичні положення обґрунтовують потребу в системній інтеграції ІКТ у зміст фахової підготовки вчителів суспільствознавчого профілю як засобу педагогічної інноваційності та особистісної самореалізації.

Результати експериментального дослідження, проведеного серед студентів спеціальності «Середня освіта (історія)» ПНУ ім. В. Стефаника, підтвердили високий рівень зацікавленості майбутніх педагогів у використанні цифрових інструментів для творчої самореалізації та професійного зростання. Переважна більшість опитаних виявила здатність до аналітичної роботи з ІКТ, створення авторських дидактичних матеріалів, використання інтерактивних карт та візуалізацій. Високі показники засвоєння таких сервісів, як Canva, Padlet, Google Workspace, свідчать про активну цифрову практику студентів і її значущість у формуванні ключових професійно-творчих компетентностей. Водночас зафіксовано потребу у додатковій методичній підтримці та підвищенні рівня цифрової грамотності щодо використання малопоширених платформ.

У подальших розвідках доцільно поглибити дослідження ефективності інтеграції ІКТ у міждисциплінарні освітні проекти, а також проаналізувати динаміку змін у творчому розвитку студентів за умов системного використання цифрових технологій. Перспективним є вивчення кореляцій між рівнем цифрової креативності та здатністю до

педагогічного новаторства, розробка методичних моделей розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів із використанням ІКТ. Важливим напрямом подальших досліджень є також виявлення бар'єрів у цифровій інтеграції в освітнє середовище та шляхів їх подолання в умовах трансформації педагогічної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Tovkanets O., Popova L., Ivanytska N., Kmit O. & Paska T. Innovative technologies in the development of teachers' professional competence. *Revista Eduweb*. 2024. No. 18(4). pp. 49–67.
2. Білик О., Синевич І., Феньов Я. Творчий потенціал педагога як ознака професіоналізму. *Молодь і ринок*. 2023. № 9(217). С. 168–171.
3. Бондар І. Особливості застосування інтерактивних технологій у формуванні креативності учнів на уроках історії. *Молодь і ринок*. 2024. № 6. С. 142–146.
4. Буйницька О. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 240 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред. В.Т. Бусел. 5-те вид. Київ: Перун, 2005. 1728 с.
6. Гура А. Інформаційно-комунікаційні технології в підготовці майбутніх учителів природничих спеціальностей. *Молодий вчений*. 2018. № 7(59). С. 64–66.
7. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: словник. Київ: ЦП Компринт, 2019. 134 с.
8. Моляко В. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. *Психологія і суспільство*. 2007. № 4. С. 6–10.
9. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 27.07.2025).
10. Розвиток творчого потенціалу педагога шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій на уроках історії та суспільствознавчих дисциплін (з досвіду роботи вчителів історії, правознавства та громадянської освіти Кіровоградщини): метод. посіб. для вчителів історії, правознавства та громадянської освіти / уклад.: Н. Черткова, І. Відіборенко. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2021. 100 с.
11. Романишина Л., Шквир О., Казакова Н. Інформаційно-комунікаційні технології в підготовці майбутніх учителів природничих спеціальностей. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 6(110). С. 352–360.
12. Ходунова В., Олексієнко А., Назарчук О., Калініченко Т. Роль освіти в сучасному світі: дослідження трансформації професії педагога. *Академічні візії*. 2023. Вип. 18. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/311/285> (дата звернення: 27.07.2025).
13. Якименко П. Роль педагогічного самовдосконалення у формуванні творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 5-6(129-130). С. 375–382.

Дата надходження статті: 27.07.2025

Дата прийняття статті: 20.08.2025

Опубліковано: 05.11.2025